

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA**

Codi: 35520
Nom: Gramàtica històrica de la llengua espanyola
Cicle: Grau
Crèdits ECTS: 6
Curs acadèmic: 2025-26

TITULACIONS

Titulació	Centre	Curs	Període
1003 - Grau Estud. Hispànics, Lleng.Espan.i Literat.	Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació	3	Segon quadrimestre

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
1003 - Grau Estud. Hispànics, Lleng.Espan.i Literat.	Historia de la lengua española	OBLIGATÒRIA

COORDINACIÓ

RICOS VIDAL AMPARO

VICENTE LLAVATA SANTIAGO

RESUM

Aquesta assignatura s'inclou dins el mòdul obligatori *Història de la llengua espanyola*. En ella s'estudien els processos evolutius de les estructures morfosintàctiques i lèxiques que, partint del llatí, donen origen al castellà, i les transformacions que aquestes experimenten al llarg de la història de l'espanyol.

CONEIXEMENTS PREVIS**RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ**

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

Es recomana tindre coneixements de gramàtica i d'història.

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

-

Conèixer i aplicar corrents i metodologies de la lingüística.

Conèixer la història interna i externa de la llengua espanyola.

Coneixer les tècniques i mètodes d'anàlisi en textos literaris i no literaris i la seua aplicació en l'àmbit de l'espanyol.

Elaborar correctament i adequadament textos orals i escrits de diferent tipus.

Que els estudiants hagen demostrat posseir i comprendre coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé descansa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda del seu camp d'estudi.

Que els estudiants tinguen la capacitat d'arreglar i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seua àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguen una reflexió sobre temes rellevants d'índole social, científica o ètica.

Treballar en equip en entorns relacionats amb la filologia i desenvolupar relacions interpersonals.

Treballar i aprendre de manera autònoma i de planificar i gestionar el temps de treball.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. El canvi morfosintàctic. Conceptes generals

1.1. Conceptes bàsics

1.2. Periodització i canvi lingüístic. La naturalesa del canvi morfosintàctic

2. Morfosintaxis del castellà medieval

2.1. Substantiu

2.2. Adjectiu

2.3. Pronoms i article

- 2.4. Verb
- 2.5. Adverbis, preposicions i conjuncions
- 2.6. Elaboració sintàctica en el període alfonsí

3. Morfosintaxis de l'espanyol preclàssic i clàssic.

- 3.1. Morfosintaxis de l'espanyol preclàssic. La influència de les idees humanistes en la llengua del segle XV. L'etapa de transició del castellà medieval a l'espanyol clàssic.
- 3.2. Morfosintaxis de l'espanyol clàssic. La llengua de la Cort en la conformació de la norma culta de l'espanyol.

4. Morfosintaxis de l'espanyol en l'època moderna.

- 4.1. Fixació i consolidació de les estructures morfosintàctiques de l'espanyol
- 4.2. Fenòmens morfosintàctics rellevants en l'espanyol modern

5. Fraseologia i fraseografia històriques.

- 5.1. Fonaments teòrics. Tècnica del discurs i discurs repetit
- 5.2. El procés històric de constitució de les unitats fraseològiques

Tots aquests continguts es plasmaran en resultats d'aprenentatge, que guarden relació així mateix amb les competències. Dels resultats generals de matèria, són específics d'aquesta assignatura:

- Tindre capacitat de manejar informació bibliogràfica pertinent, especialitzada i actualitzada.
- Ser capaç d'elaborar correcta i adequadament textos orals i escrits de diferent tipus en espanyol.
- Ser capaç d'organitzar de manera autònoma un projecte propi de reflexió o investigació dins de l'àrea.
- Ser capaç de secundar-se en la tradició filològica i lingüística crítica per a comprendre textos de reflexió i investigació lingüística.
- Ser capaç de demostrar una actitud activa, positiva i creativa en el treball cooperatiu.
- Ser capaç de defensar un plantejament i d'utilitzar adequadament, de manera oral i escrita, mecanismes discursius de caràcter persuasiu.
- Ser capaç de descriure l'evolució històrica interna i externa de la llengua espanyola i del seu procés de codificació des d'una perspectiva historiogràfica.
- Ser capaç d'identificar i aplicar els corrents i metodologies de la història i la historiografia de la llengua espanyola.

· Ser capaç de reconèixer les peculiaritats de les obres gramaticals, ortogràfiques i lexicogràfiques de les diferents èpoques estudiades.

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria-Pràctiques	60,00
Total hores	60,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	0,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	0,00
Estudi i treball autònom	45,00
Preparació de classes	0,00
Preparació d'activitats d'avaluació	45,00
Resolució de casos pràctics	0,00
Total hores	90,00

METODOLOGIA DOCENT

La metodologia d'ensenyament i aprenentatge s'articula entorn de dos tipus d'activitats (presencials i no presencials):

a) **Les activitats formatives presencials.** Consisteixen en l'explicació teòrica de conceptes fonamentals de la matèria i les pràctiques que permeten observar els aspectes de la formació dels processos evolutius en la morfosintaxis i en el lèxic de la llengua espanyola al llarg de la seua història, Aquestes activitats seran la base del disseny dels exercicis i activitats pràctiques que es duran a terme a l'aula.

La metodologia es basarà, per tant, en el següent:

1) Classes teòriques sobre cadascun dels temes del programa, segons el desenvolupament concret que s'especifica en cadascun d'ells, recolzades en la lectura per part de l'alumnat, prèvia o simultània a les explicacions en classe, de les obres o textos recomanats.

2) Activitats pràctiques (comentari i qüestionaris sobre les lectures obligatòries, prèviament preparades, exercicis pràctics sobre els processos evolutius explicats en classe, comentaris filològics de textos breus de cada època estudiada, coneixement, consulta, maneig i microinvestigacions amb corpus digitals diacrònics, etc.), que permeten estudiar l'evolució morfosintàctica de l'espanyol en cadascun dels períodes considerats.

b) **Les activitats no presencials i tutories.** Aquestes tasques comprenen l'elaboració de treballs pràctics, individuals o en grup xicotet, la realització de qüestionaris teòrics, la resolució de problemes concrets de morfologia i sintaxis diacròniques, així com la preparació de l'examen final. Es tindrà en compte, sempre que siga possible, l'assistència a jornades relacionades amb la matèria organitzades pel Departament de Filologia Espanyola o per la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació. Totes aquestes activitats suposen la consulta de la bibliografia i la lectura crítica de textos representatius d'aquestes qüestions, el foment d'un esperit reflexiu, la implicació activa de l'estudiant en el procés de construcció d'un coneixement sòlid sobre la morfosintaxis històrica de la llengua espanyola, l'aprenentatge autònom i l'habilitat per a discriminar informació bibliogràfica i recursos electrònics, així com la correcta interpretació de textos orals i escrits

Aquestes activitats fomentaran les competències exposades en aquesta guia docent.

En aquesta assignatura es posen en pràctica metodologies innovadores a través del projecte d'innovació docent "Història i historiografia de la llengua castellana en la seua innovació didàctica (HISLEDIDAC) [2ª fase]", concedit pel Servei de Formació Permanent i Innovació Educativa de la UV, que té com a objectiu treballar a l'aula amb documentació digital a través de corpus diacrònics.

Així mateix, es treballa el ODS 4, Educació de qualitat, especialment en la meta 7.

S'utilitzarà l'Aula Virtual per al lliurament de les tasques i realització de les activitats i per a la comunicació amb el professorat responsable.

AVALUACIÓ

En aquesta matèria el sistema d'avaluació es basarà en el control de les competències que l'estudiant ha d'adquirir (coneixements teòrics i pràctics). De manera general, l'avaluació de l'aprenentatge de l'estudiantat es durà a terme a partir de la combinació d'un examen escrit individual i d'activitats pràctiques realitzades al llarg del curs, la qual cosa descrit en percentatges resulta del següent mode:

PRIMERA CONVOCATÒRIA

1. Activitats teoricopràctiques (es detallaran a l'inici de curs): 4 punts (40%).

a. 10% Assistència a classe i participació activa en activitats, debats, anàlisis de textos realitzats a l'aula.
ACTIVITAT NO RECUPERABLE

b. 30% Activitats individuals i/o en grup sobre pràctiques evolutives, anàlisis de corpus lingüístics, breus comentaris filològics de textos guiats, etc. ACTIVITAT RECUPERABLE.

2. Examen escrit individual: 6 punts (60%)

Examen escrit, que consistirà en el desenvolupament de diferents qüestions teoricopràctiques referides als canvis morfosintàctics més rellevants de la història de la llengua espanyola.

SEGONA CONVOCATÒRIA

40% Activitats teoricopràctiques:

- Si s'han aprovat les pràctiques, però no la prova final, es conserva la nota de pràctiques obtinguda en la primera convocatòria, només en el cas que es presente a l'examen.
- Si s'ha suspès la part pràctica, s'indicaran les activitats que s'han de realitzar en la segona convocatòria per a superar aquest apartat.

60% Prova final individual. No es guarda cap nota.

Per a aprovar el conjunt de l'assignatura, tant en la primera com en la segona convocatòria, s'ha d'obindre un 5 sobre 10 (3 sobre 6) en la prova final perquè es puguem comptabilitzar les pràctiques, i una mitjana de 5 en total.

En l'examen i en les tasques s'exigirà correcció ortogràfica i gramatical. Cada falta d'ortografia, ortotipografia o expressió comportarà una reducció de la qualificació obtinguda, que pot arribar fins al suspens.

L'honestedat intel·lectual és vital en les comunitats acadèmiques, i per a la justa avaluació del treball de l'estudiantat. Tots els treballs presentats en aquest curs han de ser d'autoria original. No s'admetran treballs en els quals es faça ús de col·laboració fraudulenta o la composició amb l'ajuda d'intel·ligència artificial (ChatGPT o altres), excepte si la seua utilització forma part dels continguts de l'assignatura i està autoritzada pel professorat que la imparteix.

El sistema general de qualificacions seguirà la normativa de la Universitat de València aprovada pel Consell de Govern del dia 30 de maig de 2017. ACGUV 108/2017.

normativa de la Universitat de València aprovada pel Consell de Govern del dia 30 de maig de 2017. ACGUV 108/2017.

BIBLIOGRAFIA

Bàsiques

ALVAR, Manuel y POTTIER, Bernard, *Morfología histórica del español*, Madrid, Gredos, 1987.

COMPANY COMPANY, Concepción (dir.), *Sintaxis histórica de la lengua española. Primera parte: la frase verbal*, México, Fondo de Cultura Económica y Universidad Autónoma de México, 2006.

ECHENIQUE ELIZONDO, Mª Teresa y MARTÍNEZ ALCALDE, Mª José, *Diacronía y Gramática histórica de la lengua española*, Valencia, Tirant Lo Blanch, 2005, 3ª edición revisada y actualizada.

ECHENIQUE ELIZONDO, Mª Teresa y SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan: *Historia lingüística hispánica: Las lenguas de un Reino* (2.ª edición revisada y muy aumentada), Valencia, Tirant Humanidades, 2025.

GARCÍA VALLE, Adela: *Comentario de textos hispánicos: Análisis del comentario filológico*, Valencia, Tirant lo Blanch, 2025.

ELVIRA, Javier, *El cambio analógico*, Madrid, Gredos, 1998.

LAPESA, Rafael, *Historia de la lengua española*, Madrid, Gredos, 1981, 9^a ed.

LAPESA, Rafael, *Estudios de morfosintaxis histórica del español*, Madrid, Gredos, 2000, 2 vols.

LLOYD, Paul M., *Del latín al español. 1. Fonología y Morfología históricas de la lengua española*, Madrid, Gredos, 1993.

PENNY, Ralph, *Gramática histórica del español*, Barcelona, Ariel, 1993.

PENNY, Ralph, *Variación y cambio en español*, Madrid, Gredos, 2004.

RIDRUEJO, Emilio, *Las estructuras gramaticales desde el punto de vista histórico*, Madrid, Síntesis, 1989.

URRUTIA CÁRDENAS, Hernán y ÁLVAREZ ÁLVAREZ, Manuela, *Esquema de morfosintaxis histórica del español*, Bilbao, Publicaciones de la Universidad de Deusto, 1988.

Complementàries

ARIZA, Manuel, *El comentario filológico de textos*, Madrid, Arco/Libros, 1998.

BLAS ARROYO, José Luis y VELANDO CASANOVA, Mónica, *El queísmo en la historia. Variación y cambio lingüístico en el régimen preposicional del español (siglos XVXXXI)*, Berlín, De Gruyter, 2022.

CANO AGUILAR, Rafael, *El español a través de los tiempos*, Madrid, Arco/Libros, 1988.

CANO AGUILAR, Rafael, *Análisis filológico de textos*, Madrid, Taurus, 1991.

CANO AGUILAR, Rafael, *Comentario filológico de textos medievales no literarios*, Madrid, Arco/Libros, 1998.

CANO AGUILAR, Rafael, *Introducción al análisis filológico*, Madrid, Castalia, 2000.

CANO AGUILAR, Rafael (coord.), *Historia de la lengua española*, Sevilla, Universidad, 2024.

CATALÁN, Diego, *El español, orígenes de su diversidad*, Madrid, Paraninfo, 1989.

COMPANY COMPANY, Concepción (dir.), *Sintaxis histórica de la lengua española. Primera parte. La frase verbal*, México: Fondo de Cultura Económica, 2006.

COMPANY COMPANY, Concepción (dir.), *Sintaxis histórica de la lengua española. Segunda parte. La frase nominal*, México: Fondo de Cultura Económica, 2009.

COMPANY COMPANY, Concepción (dir.), *Sintaxis histórica de la lengua española. Tercera parte. Preposiciones, adverbios y conjunciones. Relaciones interoracionales*, México: Fondo de Cultura Económica, 2014.

COROMINAS, Joan y PASCUAL, José Antonio, *Diccionario Crítico-Etimológico Castellano e Hispánico*, Madrid, Gredos, 1980-1991, 6 vols.

EBERENZ, Rolf, *El español en el otoño de la Edad Media*, Madrid, Gredos, 2000.

ECHENIQUE ELIZONDO, M.ª T., *Pautas para el estudio histórico de las unidades fraseológicas*. J. L. Girón Alconchel; F. J. Herrero Ruiz de Loizaga; S. Iglesias Recuero; Antonio Narbona Jiménez (eds.). Estudios ofrecidos al profesor José Jesús de Bustos Tovar, Madrid: Editorial Complutense, 545-560, 2003.

ECHENIQUE ELIZONDO, M.ª Teresa; Martínez Alcalde, M.ª José; Sánchez Méndez, Juan P, y Pla Colomer, Francisco P. (eds.), *Fraseología española: diacronía y codificación*, Madrid: CSIC (Anejo 104 de la Revista de Filología Española), 2016.

ELVIRA, Javier, *Evolución lingüística y cambio sintáctico*, Berna: Peter Lang, 2009.

ELVIRA, Javier, *Lingüística histórica y cambio gramatical*, Madrid: Síntesis, 2015.

GARCÍA GODOY, María Teresa, *El español del siglo XVIII, Cambios diacrónicos en el primer español moderno*, Berna, Peter Lang, 2012.

GONZÁLEZ OLLÉ, Fernando, *Lengua y literatura españolas medievales*, Madrid, Arco/Libros, 1993, 2ª ed.

LAPESA, Rafael, *Estudios de historia lingüística española*, Madrid, Paraninfo, 1985.

LAPESA, Rafael, *El español moderno y contemporáneo: estudios lingüísticos*, Barcelona, Crítica, 1996.

MARTÍNEZ ALCALDE, María José, *Morfología histórica de los posesivos españoles*, Valencia, Cuadernos de Filología, Anejo XIX, 1996.

MEDINA LÓPEZ, Javier, *Historia de la lengua española I. Español medieval*, Madrid, Arco/Libros, 1999.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramón, *Manual de Gramática histórica de la lengua española*, Madrid, Espasa- Calpe, 1968, 13ª ed.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramón, *Orígenes del español*, Madrid, Espasa-Calpe, 1976.

PLA COLOMER, Francisco P. y VICENTE LLAVATA, Santiago, *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica*, Madrid / Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert (Col. Medievalia Hispanica, 33), 2020.

VALDÉS, Juan de, *Diálogo de la lengua, edición de Rafael Lapesa*, Valencia, Tirant lo Blanch, 2008.

VICENTE LLAVATA, Santiago, *Estudio de las locuciones en la obra literaria de don Íñigo López de Mendoza. Hacia una fraseología histórica del español*, Valencia, Universitat de València, 2011.